

NAGY GÉZA

ADALÉK VÖRÖSMARTY 48-AS SZEREPLÉSÉHEZ

1848 november 10-én Vörösmarty választói a mélykúti Pósthivatalnál egy levelet adtak fel ajánlva Vörösmarty címére, amelyet Vörösmarty 16-án kézhez kapott, s amelyre még ezen a napon válaszolt.

„5. sz. tértivevény. Hogy én azon iratot, mely a mélykúti kir. Pósthivatalnál 9 br. hó 10-én Pesten feladatott, az aláírt napon valóban megkaptam, saját kezem aláírásával bizonyítom.

Kelt. nov. hó 16-án 1848. eszt.

Vörösmarty Mihály sk.”¹

A mélykútiak levelének tartalmát nem ismerjük. A levelet valószínű Vörösmarty a szabadságharc bukása után a többi hasonló jellegű irattal együtt maga semmisített meg, de Vörösmarty válaszeleveléből következtetni tudunk annak tartalmára. A választók minden bizonnyal érdeklődéssel fordultak a költőhöz, s kérték őt, tájékoztassa választóit az országgyűlésen folyó eseményekről.

Vörösmarty válaszelevelében későbbi bővebb tájékoztatást ígér, de a szerinte legfontosabb határozatról már ebben a rövid levélben is tájékoztatja választóit:

„A szőlő után járó dézsma, vám és másnemű adózások közegyetértséssel teljesen megszüntetve vannak.”

A levél teljes szövege a következő:

„Almás mezőváros lakóinak üdvözetlet!

Addig is, míg az almási kerület összves választóit az itt történekekről bővebben értesíteném, ide zárom a képviselőház jegyzőkönyvének nyomtatott kivonatát, mely szerint a szőlő után járó dézsma, vám és másnemű adózások közegyetértséssel teljesen megszüntetve vannak.

Egyszersmind biztosítom választóimat a felől, hogy a törvényhozók nem fogják elfelejteni, hogy a népet képviselik, valamint más felül megvárják a néptől, s az összves nemzettől, hogy mindazt, mi az ország megmentésére szükséges a legnagyobb készséggel elfogja követni.

P. H.

Vörösmarty Mihály s. k.
képviselő”²

¹ Bácska, Zombor 1879. évf. 28. sz.

² Uo.

Sajnos, a levélben megígért bővebb értesítést ez ideig nem sikerült megtalálni, de meggyőződésem, hogy Vörösmarty azt megírta, hiszen jelleme biztosíték lehet arra, hogy ígéretét betartja, inkább az a valószínű, hogy sok más irattal együtt jóakarói azt is megsemmisítették az önkényuralom korában.

Ha elhisszük, hogy Vörösmarty az említett bővebb értesítést megírta, akkor ilyen vonatkozásban két, de ellenkező esetben is egy biztos adatunk van arra, hogy kimondjuk: Vörösmarty, mint képviselő lelkiismeretes, választóival kapcsolatot tartó költő és politikus volt: „nem felejtette el, hogy a népet képviseli”.

A nép pedig nem felejtette el, hogy Vörösmarty képviselte őt, a „herkulesi munkák” elvégzésének idején, s évtizedekkel később is őrizte a költő e néhány sorát, s valóban kedves dolgot tett Arnold Antal 1879-ben, amikor a féltve őrzött sorokat közrebocsátotta. Különösen értékes ez akkor, ha meggondoljuk, hogy nem sokkal később a bácsalmási levéltár anyaga teljesen elpusztult. Ez lett volna a sorsa egyetlen Vörösmarty-levelünknek is, amelyet mint képviselői írt. Arnold Antal 1879-ben ilyen kísérő szöveggel küldte be a *Bácska, Zombor* c. újság szerkesztőjének közlés céljából az említett levelet:

„Almás, 1879. július 25.

Kedves dolgot vélek tenni, s egy régi ígéretemet irányodban leróni, midőn koszorús költőnk s kerületünk volt országgyűlési képviselőjének, Vörösmarty Mihálynak egy levelét s térti-vevényét közlés céljából megküldöm. Azt hiszem nagy férfiainktól maradt mindenegyes sor bír érdekel, annál inkább ez, mely némi világot hint azon időkre, midőn népünk kebelében forrni kezdett az anyag a herkulesi munkák véghezvitelére.”³ Úgy véljük, az is „kedves dolog”, ha ezt, az azóta nem publikált levelet közreadjuk, hiszen jellemzően egészíti ki a 48-as Vörösmarty-képünket.

A 48-as Vörösmartyt bemutató tanulmányok hosszú ideig alig mentek túl Gyulai megállapításain. Gyulai, egyébként kitűnő Vörösmarty-életrajzában elmondja, hogy a költő hallgatólag, automatikusan karját felemelő képviselő volt. Nem volt szónoki tehetséggel megáldva, ezért nem vett részt az országgyűlés munkájában. Waldapfel József cikkei megvédik ugyan Vörösmartyt Babitscsal szemben, aki Vörösmarty 48-as alakját úgy rajzolta meg, mint a lázálmok költőjét, aki az örültség határán állt, de részletes, átfogó tanulmányra nem vállalkozik, cikkeinek természete ezt nem engedi.

Tóth Dezső Vörösmarty-monográfiájában helyesen értékeli a politikus, a képviselő Vörösmarty szereplését. Megállapítja: „Vörösmarty minden kérdésben — ahogyan ez az újoncozással kapcsolatban is kitűnt — a legnagyobb lelkiismeretességgel, gondos mérlegelés után foglalt állást. Azt mondhatnám, hogy véleményével nem tűnt ki, nem ütött el a Kossuthot követő tömegek és képviselők zömének magatartásától.”⁴

A Gyulai-féle kép kialakulásának többi között az a főügyési jelentés lehet az oka, amely Vörösmarty 48-as szerepléséről számol be a cs. kir. haditörvényszéknek 1850. januárjában. A jelentés mintegy summázza a költő

³ Uo.

⁴ Tóth Dezső: Vörösmarty Mihály. Bp. 1957. 496. 1.

tevékenységét, a forradalom előtti és alatti magatartását. A későbbi méltatói valószínűleg erre támaszkodtak. Ma már tudott dolog, hogy a jelentés meszesemenő jóindulattal jellemezte a költőt. Ennek bizonyítékát, láthatjuk például abban, hogy halála után az árváknak való gyűjtés engedélyezésével kapcsolatban „hatóságok sokkal szigorúbban minősítették politikai szereplését”. A főügyész jelentése tartalmazza a Közlöny alapján Vörösmarty országgyűlési szavazatait, többi között a szeptember 22-i szőlőbirtokosoknak fizetendő úrbéri kárpótlás tárgyában leadott igenlő szavazatát is. Közölte továbbá, hogy Vörösmarty nem vett részt azokon a vármegyei gyűléseken, amelyek határozataikkal az utóbbi időben a törvényesség határait átlépték. Tagja volt ugyan a Tudományos Társaságnak s a Radical-körnek, a Batt-hyány—Kossuth pártot is támogatta, s a jelentés szerint talán ez is volt az oka, hogy a forradalmi kormány szeme feléje fordult. Ezért állott a párt érdekében, hogy valahol képviselővé válasszák, ami sikerült is Bácskában, jól lehet ott személyesen nem is ismerték. Minthogy azonban szónoki képességgel nem volt megáldva, éterén nem működött. Azt hiszem, hogy a megígért és az itt közölt levél bizonyítja, mennyire téves ennek a valószínű Kossalkó fogalmazta jelentésnek az állítása.

Ami igenlő szavazatát illeti, azzal kapcsolatban a következőket kell elmondani.

A képviselőházban szeptember 13-án került sor ismételt az úrbériség azonnali megszüntetésével kapcsolatos függő kérdések megtárgyalására. Az ellenzék részéről abból a csoportból szólaltak fel, amely csoporthoz a költő maga is tartozott. Biztosnak vehető, hogy Vörösmarty kedves tanítványának, Perczel Mórnak indítványával értett egyet. Perczel Mór a szőlődézsáról, az úrbéri viszonyokról a következőket mondotta:

„Nem csak pénzben és fegyveres erők által kell a nemzet megmentéséről gondoskodni, hanem kell némely más erőket is felhasználni, mely erők a magyarországi népet fellelkesítsék a hon védelmére.”

Perczel figyelmezteti a Házat a galíciai eseményekre, és megjegyzi: „a bécsi udvar úgylátszik nálunk is ezt célozza.” éppen ezért „nem szabad ezen népet martaléku engedni, hanem minél előbb be kell végezni, amit úgylátszóan megígértünk. Én tehát bátor vagyok a Házat felkérni arra nézve, hogy a szőlődézsma rögtön megszüntessék és egyéb úrbéri viszonyok ki-egyenlítsenek”.⁵

Hogy Vörösmarty az ellenzék ilyen javaslatával értett egyet, azt bizonyítja az 1846. szeptemberéből való Vörösmarty—Wesselény jobbágykérdéssel kapcsolatos levélváltása is.

Mindezekből világosan kitetszik, hogy Vörösmarty egyrészt határtalan népszerűsítettől indítva, lelkesen egyetért Perczel Mór és az ellenzék javaslatával. Ugyanakkor nemesi liberalizmusa miatt Kossuth nézetét is osztja, aki Mód Aladár szerint „Az országgyűlés nemesi származású birtokosokból álló többségét tekintette az alkotmányosság, a nemzeti ellenállás legfőbb alapjának, és félt olyan kérdést napirendre tűzni, mely közvetlenül sértette e többség és az általa képviselt osztály anyagi érdekeit.”⁶

⁵ Idézi Mód Aladár: Pártharcok és a kormány politikája 1848—49-ben. Bp. 1949. 64. l.

⁶ Mód Aladár: i. m. 65. l.

Azt hiszem nem kell bizonyítani, hogy Vörösmarty ebbéli felfogása azonos Kossuth nézetével is. Innen van, hogy az úrbéri kárpótlás tárgyában igen-nel szavazott, ugyanakkor választóit örömmel s annak reményében értesíti a szőlődézsma stb. eltörléséről, hogy ezzel eléri azt, hogy a nép „mindazt, mi az ország megmentésére szükséges, a legnagyobb készséggel elfogja követni”.